

РЕЦЕНЗІЯ

кандидата педагогічних наук, доцента кафедри германської філології
та методики викладання іноземних мов, факультету іноземних мов
Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний
університет імені К. Д. Ушинського»
Трубіциної Ольги Михайлівни
на дисертаційне дослідження
Моргун Олександри Олександрівни
«**Формування лінгвокультурної компетентності майбутніх перекладачів
китайської мови в умовах університетської освіти**»,
подане на здобуття наукового ступеня доктора філософії
за спеціальністю 011 Освітні, педагогічні науки, галузь знань 01 Освіта
(Освіта/Педагогіка)

Актуальність дисертаційної роботи. У законах України «Про освіту», «Про вищу освіту», документі «Стратегії розвитку вищої освіти в Україні на 2021-2031 роки», указі Президента України «Про вдосконалення вищої освіти в Україні» (від 3.07.2020 № 210/2020) акцентується на культуроцентричності, збереженні національно-культурних, виховних традицій, гуманізації освіти, розвитку творчої особистості, орієнтації на входження у світовий просвітницький та науковий простір. Логічно виникає потреба адаптувати наявні педагогічні технології в галузі підготовки перекладачів-сходознавців під формат модифікованих тенденцій освіти.

Актуальність рецензованого дослідження зумовлена реформуванням вищої освіти, що відбувається в Україні на сучасному етапі, міжнародними контактами України і Китаю, які розвиваються останні 25 років досить динамічно. Це пов'язано, насамперед, із світовими політичними, економічними, культурними інтеграційними процесами; важливим значенням Китаю на світовому ринку; програмами співпраці Центрально-Східної Європи й Китаю «16+1», «Пояс і шлях», «Морський Шовковий шлях XXI століття», «Економічний пояс шовкового шляху» тощо, запровадженими Урядом КНР з метою організації плідного співробітництва з країнами Заходу; динамічністю реалізації Міжнародних освітніх проєктів, таких як-от: «Інститут Конфуція», «Альянс українських і китайських університетів», «China-Ukraine Campus Fund» з метою посилення інтернаціоналізації освітнього простору. Визнання прогресивних надбань Китаю зумовлює необхідність досягнення взаєморозуміння і співпраці з цією нацією, вивчення її мови та культури. У зв'язку з цим виникає необхідність підготовки висококваліфікованих фахівців у галузі сходознавства для сприятливих взаємовідносин між двома країнами.

Поширення українсько-китайських контактів зумовило потребу в висококваліфікованих перекладачах китайської мови, які професійно володіють не тільки китайською мовою, а й глибоко обізнані з культурою країни Піднебесної.

Саме тому, звернення авторки дисертаційної роботи до актуальної проблеми формування лінгвокультурної компетентності майбутніх перекладачів китайської мови в умовах університетської освіти, націлене на успішний пошук і здійснення нових, більш конструктивних шляхів розв'язання професійних завдань у межах професійної підготовки перекладачів китайської мови у змісті національно-культурних сфер двох країн (КНР і України), дослідженні естетичних цінностей носіїв мови, подолання культурних розбіжностей різномовних комунікантів, що надасть можливість забезпечити повноцінне міжкультурне спілкування представників різних націй є своєчасним.

Очевидною є низка, окреслена авторкою різнорівневих суперечностей між попитом на висококваліфікованих перекладачів-китаєзнавців, здатних розуміти інформацію лінгвокультурного характеру у міжмовній комунікації, й відсутністю інноваційних вітчизняних методик професійно-мовленнєвої підготовки перекладачів-синологів, спроможних здійснювати китайсько-український та українсько-китайський переклади в різних галузях; державними потребами в україномовних перекладачах та відсутністю методичного супроводу спеціальності «Переклад (китайська мова)»; вимогами до професіограми перекладачів-синологів та відсутністю досліджень вітчизняних науковців щодо загальних теоретичних і методичних засад формування лінгвокультурної компетентності майбутніх перекладачів китайської мови.

Отже, вибір дисертанткою теми наукового дослідження є цілком виправданим, а своєчасність роботи не викликає сумніву, адже її мета полягає в теоретичному обґрунтуванні та експериментальній перевірці педагогічних умов.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Слід зазначити, що дисертація є складовою частиною наукової теми кафедри педагогіки «Мультиплікативна парадигма професійного становлення фахівця» (реєстраційний номер 0114U007157), що входить до тематичного плану науково-дослідної роботи Південноукраїнського національного державного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського.

Наукова новизна отриманих результатів полягає в тому, що *вперше визначено й науково обґрунтовано* педагогічні умови формування лінгвокультурної компетентності майбутніх перекладачів китайської мови (забезпечення системності, комплексності й поетапності навчання майбутніх перекладачів лінгвокультурологічних аспектів у межах вивчення китайської мови; відображення просвітницько-філософських ідей, літературно-художньої спадщини, національно-культурних цінностей у змісті навчання майбутніх перекладачів; організація процесу формування лінгвокультурної компетентності майбутніх перекладачів китайської мови в єдності аудиторних і позааудиторних занять з китайськомовних дисциплін з орієнтацією на активну самостійну роботу здобувачів вищої освіти); *обґрунтовано* сутність поняття «лінгвокультурна компетентність майбутніх перекладачів китайської мови», *визначено* поняття «детермінанта формування лінгвокультурної

компетентності»; *розроблено* модель (пізнавально-накопичувальний, практико-діяльнісний, продуктивно-творчий етапи) формування лінгвокультурної компетентності майбутніх перекладачів китайської мови; *визначено* критерії оцінювання зазначеного феномена (культурно-просвітницька компетенція, літературно-художня компетенція, порівняльно-культурологічна компетенція, професійно-комунікативна компетенція) із відповідними показниками; *описано* рівні сформованості лінгвокультурної компетентності майбутніх перекладачів китайської мови (високий, достатній, задовільний, низький); *уточнено* поняття «засіб формування лінгвокультурної компетентності майбутніх перекладачів китайської мови»; подальшого розвитку дістала методика формування іншомовної компетентності майбутніх перекладачів китайської мови.

Практичне значення отриманих результатів полягає в тому, що *розроблено й апробовано* діагностувальну й експериментальну методики формування лінгвокультурної компетентності майбутніх перекладачів китайської мови; відібрано китайськомовні лінгвокультурологічно-спрямовані тексти (інформаційно-філософські, прозаїчні і ліричні твори, фольклорні твори) як навчальний матеріал; *розроблено* систему вправ з трьома підсистемами (ознайомлювальна, операційна, конструктивно-перекладацька), що сприяє розвитку і вдосконаленню знань і вмінь майбутніх перекладачів китайської мови у межах формування їхньої лінгвокультурної компетентності; *укладено* навчальний посібник «Культурологічні нариси Піднебесної» та спецпрактикум «Основи лінгвокультурної компетентності перекладача китайської мови» з метою покращення умов вивчення китайської мови крізь призму культури Китаю й України та забезпечення адаптації здобувачів вищої освіти до міжкультурної комунікації. Результати дослідження можуть бути використані у процесі викладання фахових дисциплін, що забезпечують мовну підготовку фахівців-сходознавців: «Практичний курс китайської мови», «Проблеми міжкультурної комунікації», «Фразеологія у перекладі», «Труднощі перекладу художнього тексту», «Особливості перекладу усної комунікації», «Теорія і практика перекладу», у ході проходження перекладацької практики, під час написання курсових та під час проведення освітньо-культурних заходів.

Результати дослідження впроваджено в освітній процес Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського (акт про впровадження № 1149/2/04 від 28.06.2023 р.), Київського національного лінгвістичного університету (акт про впровадження № 758/15-06 від 20.06.2023 р.), Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна (м. Харків) (акт про впровадження № 0901-145 від 16.06.2023 р.).

Характеристика основних положень роботи. Обґрунтованою та логічною є структура дисертації, яка презентована вступом, двома розділами, висновками до розділів, ґрунтовними загальними висновками, списком використаних джерел (235 найменування, із них 89 – іноземною

мовою), змістовними додатками на 96 сторінках., що відповідає вимогам щодо дисертаційних досліджень цього рівня.

У вступі доведено актуальність дослідження, визначено мету, завдання, предмет, об'єкт та методи дослідження, розкрито наукову новизну та практичне значення отриманих результатів, подано відомості про апробацію результатів дисертації та їх впровадження.

У першому розділі «Теоретичні засади формування лінгвокультурної компетентності майбутніх перекладачів китайської мови в умовах університетської освіти» викладено теоретичні засади формування лінгвокультурної компетентності майбутніх перекладачів китайської мови.

Теоретично доведено, що навчання майбутніх перекладачів китайської мови лінгвокультурологічних аспектів є необхідним складником процесу навчання іноземної (китайської) мови, оскільки сформована культурологічна база сприяє розумінню культурних цінностей іншої країни, правил мовленнєвого етикету та національно-культурної поведінки, а також вдосконаленню іншомовної комунікативної компетентності здобувачів вищої освіти-китайознавців.

Розкрито і схарактеризовано зміст і структуру феномену «лінгвокультурна компетентність майбутніх перекладачів китайської мови».

Визначена детермінанта формування лінгвокультурної компетентності.

Уточнено поняття «засіб формування лінгвокультурної компетентності майбутніх перекладачів китайської мови».

Викладено сучасний стан сформованості лінгвокультурної компетентності майбутніх перекладачів китайської мови, який свідчить про необхідність оновлення й оптимізації змісту освітніх програм, навчальних планів і робочих програм з іноземних мов, зокрема китайської.

Надано характеристику стану сформованості лінгвокультурної компетентності майбутніх перекладачів китайської мови засобами анкетування викладачів китайської мови і здобувачів вищої освіти старших років навчання факультетів іноземних мов, спеціалізації «Східні мови та літератури».

Визначено критерії та показники оцінювання сформованості лінгвокультурної компетентності здобувачів вищої освіти, схарактеризовано рівні сформованості цієї компетентності у межах китайської мови і розроблено відповідні завдання для проведення констатувального зрізу.

Рівні сформованості лінгвокультурної компетентності майбутніх перекладачів китайської мови було виявлено за такими показниками-маркерами: 1) філософсько-культурологічний, конфуціансько-орієнтований; 2) фольклорно-етнографічний, лірико-прозаїчний; 3) освітньо-культурний, національно-культурний; 4) лінгво-комунікативний, перекладацько-діяльнісний.

Доведено, що формування лінгвокультурної компетентності майбутніх перекладачів китайської мови в умовах університетської освіти відбувається

ефективно за умови реалізації таких педагогічних умов: забезпечення системності, комплексності й поетапності навчання майбутніх перекладачів лінгвокультурологічних аспектів у межах вивчення китайської мови; відображення просвітницько-філософських ідей, літературно-художньої спадщини, національно-культурних цінностей у змісті навчання майбутніх перекладачів; організація процесу формування лінгвокультурної компетентності майбутніх перекладачів китайської мови в єдності аудиторних і позааудиторних занять з китайськомовних дисциплін з орієнтацією на активну самостійну роботу здобувачів вищої освіти.

У другому розділі «Експериментально-дослідна робота з формування лінгвокультурної компетентності майбутніх перекладачів китайської мови» На підставі теоретичного дослідження і результатів констатувального етапу експерименту було розроблено модель формування лінгвокультурної компетентності майбутніх перекладачів китайської мови, яка охоплює сукупність динамічно пов'язаних складників (мети, завдань, принципів, форм, методів, прийомів, засобів і педагогічних умов). Реалізація моделі здійснювалася поетапно. Всі педагогічні умови реалізовувалися інтегровано на кожному етапі у процесі вивчення китайської мови і культури крізь призму рідної (української) мови і культури.

Представлені результати експериментально-дослідної роботи щодо перевірки ефективності обґрунтованих педагогічних умов, що підтверджують висунуту гіпотезу дослідження. Одержані експериментальні дані довели результативність апробації і засвідчили доцільність реалізації в умовах університетської освіти розробленої структурної моделі формування лінгвокультурної компетентності майбутніх перекладачів китайської мови із упровадженням визначених педагогічних умов. Доведено, що реалізація моделі й експериментальної методики формування лінгвокультурної компетентності майбутніх перекладачів китайської мови дозволила досягти позитивних змін у рівнях прояву окресленого феномена у здобувачів вищої освіти експериментальної групи порівняно з контрольною.

Основні результати дослідження висвітлено у 11 публікаціях авторки: 2 статті – у науковому фаховому виданні, що входить до міжнародної наукометричної бази Web of science, 1 стаття у виданнях категорії Б з педагогіки, 3 статті – у наукових періодичних виданнях інших держав, 5 тез, 3 – апробаційного характеру.

Структура й обсяг дисертації. Аналізуючи композиційний зміст дисертації, слід відзначити, що в ньому наявні всі необхідні структурні елементи дисертаційного дослідження: вступ, два розділи, висновки до кожного розділу та загальні висновки, список використаних джерел і додатки.

Основний текст дисертації становить 198 сторінок. У тексті вміщено 14 таблиць, 6 рисунків. У списку використаних джерел 235 найменувань (із них 89 – іноземною мовою). Додатки викладено на 96 сторінках. Загальний обсяг дисертації складає 356 сторінок.

Дисертанткою вирішено завдання дослідження, а саме:

1. Розкрито та схарактеризовано зміст і структуру феномену «лінгвокультурна компетентність майбутніх перекладачів китайської мови», визначено поняття «детермінанти формування лінгвокультурної компетентності», уточнено поняття «засіб формування лінгвокультурної компетентності майбутніх перекладачів китайської мови».

2. З'ясовано теоретико-методологічні передумови формування лінгвокультурної компетентності майбутніх перекладачів китайської мови в умовах університетської освіти.

3. Виявлено критерії, показники, сучасний стан та рівні сформованості лінгвокультурної компетентності майбутніх перекладачів китайської мови в умовах університетської освіти.

4. Визначено й науково обґрунтовано педагогічні умови формування лінгвокультурної компетентності майбутніх перекладачів китайської мови в умовах університетської освіти: забезпечення системності, комплексності й поетапності навчання майбутніх перекладачів лінгвокультурологічних аспектів у межах вивчення китайської мови; відображення просвітницько-філософських ідей, літературно-художньої спадщини, національно-культурних цінностей у змісті навчання майбутніх перекладачів; організація процесу формування лінгвокультурної компетентності майбутніх перекладачів китайської мови в єдності аудиторних і позааудиторних занять з китайськомовних дисциплін з орієнтацією на активну самостійну роботу здобувачів вищої освіти.

5. На підставі теоретичного дослідження і результатів констатувального етапу експерименту було розроблено модель формування лінгвокультурної компетентності майбутніх перекладачів китайської мови, яка охоплює сукупність динамічно пов'язаних складників (мети, завдань, принципів, форм, методів, прийомів, засобів і педагогічних умов). Реалізація моделі здійснювалася поетапно. Всі педагогічні умови реалізовувалися інтегровано на кожному етапі у процесі вивчення китайської мови і культури крізь призму рідної (української) мови і культури.

Доведено, що реалізація моделі й експериментальної методики формування лінгвокультурної компетентності майбутніх перекладачів китайської мови дозволила досягти позитивних змін у рівнях прояву окресленого феномена у здобувачів вищої освіти експериментальної групи порівняно з контрольною.

Згідно з результатами дослідження, експериментально доведено, що реалізація педагогічних умов і впровадження моделі та методики формування лінгвокультурної компетентності майбутніх перекладачів китайської мови дозволили досягти суттєвих змін у рівнях сформованості лінгвокультурної компетентності здобувачів вищої освіти експериментальної групи порівняно зі здобувачами вищої освіти контрольної.

Суттєвих критичних зауважень не маємо, але вважаємо за необхідне звернути увагу на таке:

1. Проведене дослідження, маючи достатнє теоретичне обґрунтування та вірогідну експериментальну довідність, все ж не висвітлює всіх аспектів

проблеми формування лінгвокультурної компетентності майбутніх перекладачів китайської мови та практичній адаптації розробленої методики формування лінгвокультурної компетентності для майбутніх перекладачів китайської мови в умовах полікультурного середовища.

Проте, висловлені зауваження і побажання аж ніяк не применшують цінності рецензованого дослідження. Дисертаційна робота Моргун Олександри Олександрівни «Формування лінгвокультурної компетентності майбутніх перекладачів китайської мови в умовах університетської освіти» є оригінальним, завершеним дослідженням, актуальним у сучасних умовах розвитку педагогічної освіти. В роботі Моргун Олександри Олександрівни репрезентовано науково обґрунтовані результати. Кваліфіковано виконано всі поставлені наукові завдання, продемонстровано володіння методологією наукових досліджень щодо до продукування результатів, пов'язаних із новизною та практичною значущістю. У цілому дисертаційна робота Моргун Олександри Олександрівни за змістом та формою є завершеним самостійним дослідженням.

Кваліфікаційна наукова праця відповідає чинним вимогам п. п. 6, 7, 8, 11 «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженому Постановою Кабінету Міністрів України від 14 січня 2022 року №44, а Моргун Олександра Олександрівна заслуговує на присудження ступеня доктора філософії зі спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки, галузь знань 01 Освіта (Освіта/Педагогіка).

Рецензент

Кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри германської філології
та методики викладання іноземних мов,
факультету іноземних мов

Державного закладу «Південноукраїнський
національний педагогічний

університет імені К. Д. Ушинського» *О. М. Трубіцина* О. М. Трубіцина

